

fi'n-naḥw ve'l-luḡa fi kitâbihi'l-Câmi' li-ahkâm-i'l-Kur'ân, Amman 1417/1996, s. 21-40; *Miftâh es-Senûsî Bel'am, el-Ḳurtubî: Ḥayâtühû ve âşâruhû'l-İlmiyye ve menhecühû fi't-tefsîr*, Bingazi 1998, s. 85-150; Hidayet Işık, "Kurtubî ve el-İ'lâm Adlı Eserine Göre Kitâb-ı Mukaddes'te Hz. Muhammed", *Din Eğitimi Dergisi*, sy. 40, Ankara 1993, s. 39; Abdülkadir Karahan, "Süyûtî", *İA*, XI, 262; R. Arneldez, "al-Ḳurtubî", *EP*² (İng.), V, 512-513.

TAYYAR ALTIKULAÇ

KURTUBÎ, Yahyâ b. Sa'dûn

(bk. İBN SA'DÛN el-KURTUBÎ).

KURTULMUŞ, Numan

(ö. 1952)

İman esaslarını açıklayan
Âmentü Şerhi adlı
eseriyle tanınan müellif
(bk. ÂMENTÜ ŞERHİ).

KURUCU, Ali Ulvi

(1922-2002)

Şair ve yazar.

1922 yılında Konya'da doğdu. Hacı Veyiszâde İbrâhim Efendi'nin oğludur. Dedesi Veyis Efendi ve amcası Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi, "ilim evi" olarak anılan aile ocağının dinî ilimlere hizmetleriyle tanınmış simalarıdır. İlk hocası olan babasının yanında hâfızlığını tamamladıktan sonra ilk ve ortaokulu Konya'da bitirdi. Babasından sarf- nahiv, Kâdirî şeyhi Hâfız Ali Efendi'den kıraat okumaya başladı. O günkü şartlarda dinî ilimlerde derinleşmeye uygun bir ortam bulamayınca ailesiyle birlikte Medine'ye göç etti; oradan da yüksek öğrenimini tamamlamak üzere Mısır'a gitti. Kahire'de Ezher Üniversitesi'ne kaydoldu (1939). Burada Türk öğrencilerin kaldığı Revâku'l-Etrâk'ta Mustafa Runyun, Ali Yakup Cenkçiler, Ahmet Davudoğlu, İsmail Ezherli gibi daha sonra dinî ilimler sahasında isim yapacak bir arkadaş grubu arasında yer aldı. Ezher'deki eğitimi süresince, Kahire'de ika- met etmekte olan eski şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi ile Mehmed İhsan Efendi ve Zâhid Kevserî gibi tanınmış kişilerin yakın çevresinde bulundu, onlardan ders aldı, sohbetlerinden yararlandı. Altı yıllık bir eğitimden sonra babasının ölümü üzerine Medine'ye ailesinin yanına döndü. Burada uzun süre Evkaf Dairesi'nde İnşaat ve Sicillât emini olarak çalıştı. Ardından II. Mahmud'un inşa ettirdiği Mahmûdiye

(1953-1975) ve Şeyhülislâm Ârif Hikmet (1975-1985) kütüphanelerinde müdür olarak görev yaptı, buradan emekliye ayrıldı. Kütüphaneciliği sırasında Arapça, Farsça, Türkçe kaleme alınmış binlerce yazma eseri tanıyan ve bunların tasnifini yapan Kurucu Türkiye ile olan bağıni hiçbir zaman kesmedi; özellikle Türk hacılarıyla yakından ilgilendi. Emekli olduktan sonra Türkiye'de daha uzun süre kalmaya başladı. 3 Şubat 2002'de Medine'de vefat etti ve Cennetü'l-bakî'da defnedildi.

Edebiyat ve şiire olan eğilimi Ezher'deki öğrencilik döneminde içine girdiği ortamda belirginlik kazanmış, bilhassa aruz ve Türk edebiyatı dersleri aldığı İhsan Efendi ile Victor Hugo, Lamartine gibi Fransız şairlerinden Türkçe'ye çeviriler yapan Mustafa Sabri'nin oğlu İbrahim Sabri'den şiir yazma konusunda teşvik görmüştür. Türk, Arap, Fars ve Fransız edebiyatları hakkında sohbet ve değerlendirmelerin yapıldığı bu ortamdaki insanların Mehmed Âkîf'e olan hayranlığı onu da etkilemiş, hatta bir ara Mehmed Âkîf gibi şair, Cenab Şahabeddin gibi nâsir olma arzusuna kapılmıştır. İlk şiir denemelerine de orada başlamıştır. Medine'ye döndükten sonra şiirde hocası Mahmud Cevdet (Sezer) Bey olmuş, bu yıllarda Rıza Tevfik'e mektuplar yazarak bazı şiirleri hakkında görüşlerini sormuştur. 1947'de yazdığı bir mektup, o sıralarda Rıza Tevfik'in şiiri ve metafizik meselelere yakından ilgili olduğunu ortaya koymaktadır (Uçman, sy. 27 [2002], s. 129-137).

Ali Ulvi, Ali Kemal Belviranlı'nın 1950'de İstanbul'da çıkarmaya başladığı *İslâmın Nûru* adlı dergide arka arkaya şiirler yayımlamıştır. Daha çok Mehmed Âkîf tarzını sürdüren dinî ve millî muhtevalı bu manzumeler o dönemde geniş okuyucu kesimlerince ilgiyle karşılanmıştır. Uzun yıllar Kahire ve Medine'de yaşamasına

Ali Ulvi
Kurucu

rağmen Türk edebiyatı ile yakından ilgilenmesi, farklı şairlerden birçok şiir yanında *Safahât*'ın tamamını ezberinde tutacak kadar kuvvetli bir hâfızaya sahip olması, şiir zevkinin oluşum yıllarında beraber olduğu son Osmanlı aydınlarından aldığı dil terbiyesi onu ana dilinin tabii yapısı içinde tutmuştur. İslâmî ve millî değerlere bağlı bir gençliğin yetişmesi idealini aile mirası olarak devam ettirmiş, şiiri yanında sohbetleri ve gazetelerde yazdığı yazılarını da böyle bir gaye için vasıta yapmıştır. Ali Ulvi'nin, "Doğmazdı kalbe iman, inmezdi arza Kur'an"; "Derdmen-dim ya Resûlellah, devâ ol derdime"; "Ey âşık-ı didâr, ulu yezdâna gönül ver"; "Bül-büller sazda"; "Mevlâm sana ersem diye"; "Âşık-ı yezdan" gibi bazı şiirleri Sadettin Kaynak, Zeki Altın, Ali Kemal Belviranlı, Fevzi Özçimi ve Tahir Karagöz tarafından bestelenmiştir.

Eserleri. 1. *Büyük İslâm Şairi Dr. Muhammed İkbâl* (Ankara 1957). Ebü'l-Hasan en-Nedvî'nin Muhammed İkbâl hakkındaki bir konferansından meydana gelen eserinin çevirisidir. 2. *Zulmeti Yıkan Nur* (Ankara 1958). Ebü'l-Hasan en-Nedvî'nin *Mâzâ ḥasire'l-âlem bi'l-ḥıfâti'l-müslimîn* adlı Arapça eserinin "Câhili-yetten İslâmiyet'e" başlıklı ikinci babının tamamı ile üçüncü babının ilk kısmının tercümesidir. 3. *Gümüş Tül* (İstanbul 1962). Önce *Nurdan Sesler* (Ankara 1957) adıyla bir araya getirdiği tamamı aruzla yazılmış şiirlerini topladığı eseridir. Daha sonra yeni şiirlerin ilâvesiyle *Gümüş Tül ve Alevler* adıyla yeni basımları yapılmıştır (5. bs., İstanbul 1996). 4. *Asırlar Boyunca Parlayan Nur* (İstanbul 1965). Faslı Şeyh İbrâhim b. İdrîs es-Senûsî'nin *en-Nûrû'l-lâmî'* adlı eserinin çevirisi olup Ali Kemal Belviranlı'nın önsöz-üyle neşredilmiştir. 5. *Gecelerin Gündüzü* (İstanbul 1990). Yazarın 1987-1990 yılları arasında *Zaman* gazetesinde çıkan yetmiş kadar yazısı ile bazı gazete ve dergilerdeki dört konuşmasından oluşmaktadır. Eser M. Ertuğrul Düzdağ tarafından yayıma hazırlanmıştır. 6. *Medine Notları* (İstanbul 1999). Hayrettin Bulut tarafından yayıma hazırlanmıştır.

Ali Ulvi'nin 1957'de Atıf Ural'ın teklifiyle Said Nursi için hazırlanan *Tarihçe-i Hayat* adlı kitaba yazdığı önsöz en güzel nesir parçalarından biri kabul edilmiş ve adının duyulmasında bir hayli etkili olmuştur. Sağlığında kendi ağzından derlenen hâtıraları M. Ertuğrul Düzdağ tarafından yayıma hazırlanmaktadır. Ayrıca

Abbas Mahmûd el-Akkâd'dan çevirip şerhettiği *Yirminci Asır Mütefakkirlerinin Hakkı Arayışı* adlı yayımlanmamış bir eseri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Ulvi Kurucu, "Geçmişin Gül Bahçesinde", *Gecelerin Gündüzü*, İstanbul 1990, s. 325-435; Beşir Ayvazoğlu, *Siretler ve Süretler*, İstanbul 1999, s. 93-98; Sare Kurucu, *Bir Ömürden Say-falar: Ali Ulvi Kurucu'dan Hatıralar*, İstanbul 2002; Ali Ulvi Arıkan, *Ali Ulvi Kurucu'nun Ar-dundan*, İstanbul 2002, s. 15-16; Mehmet Arslan, "Ali Ulvi Kurucu ile Mülâkat", *Mavera*, sy. 111, İstanbul 1986, s. 35-40; Necmettin Turinay, "Âlimin Ölümü, Âlemin Ölümü", *Özgür ve Bilge*, sy. 2, İstanbul 2002, s. 34-37; Abdullah Uçman, "Ali Ulvi Kurucu'dan Rıza Tevfik'e Bir Mektup", *Kaşgar*, sy. 27, İstanbul 2002, s. 129-137; "Kurucu, Ali Ulvi", *TDEA*, VI, 10; "Kurucu, Ali Ulvi", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, II, 530.

ÂLİM KAHRAMAN

KURUCU, Mustafa

(bk. HACİVEYİŞZÂDE MUSTAFA).

KURUŞ

Bir Osmanlı para birimi.

Kuruş kelimesinin kökeni XIII. yüzyıl Avrupası'na gider. Ortaçağ'lar boyunca değerli maden darlığı sebebiyle Avrupa'da yaklaşık 1 gram ağırlıkta veya daha küçük gümüş sikkeler tedavüle çıkarılmıştı. XI. yüzyıldan itibaren Orta Avrupa'da yeni gümüş madenlerinin bulunması ve bunların işletilmesinin de etkisiyle ticaret canlanınca daha büyük gümüş sikkeler darbedilmeye başlandı. XIII. yüzyılda Kuzezy İtalya'da önce 2 gramlık, daha sonra da 4 gramlık büyük sikkeler tedavüle sürüldü. Ardından Avrupa'nın diğer bölgelerinde de darbedilmeye başlanan bu sikkeler İtalya'da **grosso**, Orta Avrupa'da **groschen** olarak adlandırılıyordu. Bu paralar Osmanlılar tarafından **guruş** ve daha sonra **kuruş** şeklinde anıldı.

XVI. yüzyılda Amerika kıtasının keşfi üzerine Meksika ve Peru'daki madenlerden Eski Dünya'ya büyük miktarlarda altın ve gümüş akmaya başladı. Bu değerli madenlerin bir kısmı Güney Amerika'da, bir kısmı da Avrupa'da sikke olarak darbediliyor ve tedavüle giriyordu. Amerika'dan gelen altın ve gümüşle gelirleri artan Avrupalılar, Doğu Akdeniz ve bilhassa Asya ile olan ticaretlerinde çok büyük açıklar vermeye ve aradaki farkı altın ve gümüşle karşılamaya başladılar. Böylece

23 Mayıs 1332
(5 Haziran 1916)
tarihli 2 ½
kuruşluk
Osmanlı
banknotu

Avrupa devletlerinin altın ve özellikle de büyük boy gümüş sikkeleri çok kullanılan birer ödeme aracı olarak bütün dünyaya yayıldı. XVI. yüzyılın ortalarından itibaren bu Avrupa gurusları Balkanlar üzerinden Osmanlı topraklarına da girdi ve piyasalarda kullanıldı. Sikkeler içinde en çok tanınanlardan biri Hollanda taleriydi. Üzerindeki aslan resminden dolayı bu sikke Osmanlı piyasalarında "esedî guruş" ya da "aslanlı guruş" olarak anılıyordu. Daha yaygın biçimde kullanılan bir diğer sikke "riyal guruş" olarak adlandırılan İspanyollar'ın 8 reallik parçasıydı (reales de a ocho). Yaklaşık 24 gram civarında gümüş içeren bu sikke, XVI. yüzyılın ikinci yarısında ve XVII. yüzyılda Avrupa'dan Asya'ya Eski Dünya'da en yaygın olarak kullanılan ödeme aracı olmuştur. Osmanlı piyasalarında ayrıca Avusturya ve Almanya'nın büyük boy gümüş sikkeleri de "kara guruş, kâmil guruş" gibi adlarla tedavül etmekteydi. Guruslardan biraz daha ufak olan Polonya ve Hollanda kökenli zolotaları da (isolette) Osmanlı piyasalarında tedavül eden büyük boy gümüş sikkeler arasında saymak gerekir. XVII. yüzyılın başlarında esedî gurusun kur değeri 70, riyal gurusun kur değeri ise 80 ayanı tam akçeye eşitti. Osmanlı akçesinin ayarının bozulduğu yıllarda Avrupa guruslarının kur değerleri hemen yükseliyordu.

Bütün dünyada yaşanan parasal çalkantılara Osmanlı Devleti'nin kendi malf güçlükleri ve savaşlar eklenince 1640'lardan itibaren Osmanlı darphaneleri birbiri ardına kapanarak devre dışı kaldı. Bu tarihten başlayarak yaklaşık elli yıllık bir süre boyunca Osmanlı akçesi tedavüle pek görünmemiş, ödeme aracı olmaktan çıkarak yalnızca bir hesap birimi konumuna düşmüştür. Bu dönemde Osmanlı piyasalarında ödeme aracı olarak çeşitli Avrupa sikkeleri ve en çok da Avrupa'nın gümüş gurusları kullanılmıştır.

Savaşların sona ermesinden sonra Osmanlı Devleti nihayet 1690-1691 yıllarında yeni bir hamle ile kendi büyük boy gü-

Osmanlı kuruşunun içerdiği saf gümüş miktarı (yıllara göre yaklaşık olarak)

1720	14,5 gram
1740	13,7 gram
1766	10,6 gram
1788	7,0 gram
1800	5,9 gram
1824	2,4 gram
1844	1,0 gram
1914	1,0 gram

(Pamuk, *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*, tablo IVa)

müş sikkelerini darbetmeye başladı. İlk yıllarda bu büyük sikkeler, Osmanlı piyasalarında tedavül eden zolotaların standartlarında basılıyordu. Ancak III. Ahmed döneminden (1703-1730) itibaren Osmanlı Devleti piyasadaki esedî gurusların standartlarını örnek olarak ilk Osmanlı kuruşlarını darbetmeye başladı. Böylece 1 Osmanlı kuruşu = 120 akçe = 40 para üzerinden yeni bir para birimi oluşturuldu. Akçe ve para kuruşun kesirleri olarak kabul edildi. Bu küçük sikkeler giderek azalan miktarlarda da olsa piyasaya sürülmeye devam edildi. İlk Osmanlı kuruşları 25,6 gram ağırlığında olup yaklaşık 16 gram saf gümüş içermekteydi.

Osmanlı kuruşunun 1760'ların ortalarına kadar istikrarlı bir çizgi izlediği söylenebilir. Yarım yüzyıllık bu dönemde kuruşun içerdiği saf gümüş miktarı 16 gramdan 10,5 grama düşmüş, dönemin en istikrarlı para birimlerinden biri olarak kabul edilen altın Venedik dukası karşısındaki kur değeri 1 duka = 3 kuruştan 4 kuruşa gerilemiştir. Bu görece istikrarın en önemli sebepleri arasında XVIII. yüzyılın bu bölümünün Osmanlı Devleti için bir barış dönemi olması gelmektedir. Ayrıca Doğu Anadolu'da Gümüşhane, Keban ve Ergani'deki gümüş madenlerinin katkıları da kuruşu güçlendirmiştir.